

Motion till riksdagen 2021/22:3760

av **Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M)**

En moderniserad alkoholpolitik

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkra tillgången till oberoende och tillförlitlig statistik på alkoholområdet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en bred utvärdering av den svenska alkoholpolitiken och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa gårdsförsäljning och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa bättre förutsättningar för småskaliga producenter och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att modernisera bestämmelserna kring serveringstillstånd och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utvecklade stödinsatser och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utvecklad konsumentinformation om alkoholens skadeverkningar och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Alkohol är inte vilken vara som helst utan är både en källa till njutning och glädje men också till allvarliga såväl medicinska som sociala skador. Därför behövs en ansvarsfull alkoholpolitik som på ett effektivt sätt bidrar till att begränsa alkoholens skadeverkningar utan att på ett orimligt och alltför långtgående sätt begränsa enskilda människors frihet och företags möjlighet att bedriva näringsverksamhet. Moderaterna anser att dagens alkoholpolitik i grunden behöver ses över och anpassas efter samhällets förändringar i syfte att bättre nå upp till nämnd målsättning. Sverige behöver en moderniserad alkoholpolitik.

Säkra tillgången till oberoende och tillförlitlig statistik

Grundläggande för möjligheten utvärdera och utveckla den svenska alkoholpolitiken är tillförlitlig och oberoende statistik. Här ser vi, i likhet med vad som bland annat förts fram i rapporten *Synd och skatt* från Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi, både luckor i statistiken liksom problem med hur stora delar av statistiken på alkoholområdet tas fram.¹ Inte minst delar vi farhågan att det faktum att det är en medlemsorganisation, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN), som i stor utsträckning står för insamlingen av grundläggande statistik riskerar att skada förtroende för statistiken.²

Moderaterna föreslår att ansvaret att ta fram, kvalitetssäkra och publicera grundläggande statistik och uppskattningar om bland annat konsumtion, försäljning och oregistrerad alkoholanskaffning bör åläggas en ansvarig myndighet såsom Folkhälsomyndigheten eller Statistiska Centralbyrån. Statistikansvaret bör övergå till en ansvarig myndighet så snart statens nuvarande överenskommelse med CAN löper ut 2023. Detta i syfte att säkra tillgången till oberoende och tillförlitlig statistik på alkoholområdet. Statistiken bör i möjligaste mån också ingå i Sveriges officiella statistik.

Genomför en bred utvärdering av den svenska alkoholpolitiken

I syfte att skapa en långsiktig alkoholpolitik med en ändamålsenlig pris-, marknadsförings- och tillgänglighetsreglering föreslår Moderaterna en bred utvärdering av den svenska alkoholpolitiken. En bred och gedigen utvärdering behövs för att söka svar på hur effektiva politikens olika styrmedel är och hur dessa sammantaget fungerar samt i vilken utsträckning vi når dagens alkoholpolitiska mål. En bred utvärdering är, menar vi, nödvändig för möjligheten att utveckla alkoholpolitiken utifrån såväl ett folkhälso- som näringsperspektiv.

Alkohollagen behöver i grunden ses över och moderniseras. En bred utvärdering lägger grund för detta. I särskilt fokus för en sådan utvärdering bör dels detaljhandelsmonopolet, dels alkoholskatten stå. Detta eftersom dessa är två helt centrala verktyg i nuvarande politik men samtidigt två verktyg vars effektivitet påverkas av faktorer i vår omvärld såsom skatten och priset på alkohol i närliggande länder liksom den växande näthandeln med alkohol i kombination med den omfattande resandeförseln.

Moderaterna har sedan länge också efterlyst en utredning som kartlägger hur stor den illegala införseln av alkohol är och i vilken mån den påverkas av våra skattenivåer. En sådan kartläggning och analys bör vara en självklar del av en bred utvärdering av den svenska alkoholpolitiken. En utvärdering av dagens alkoholpolitik är också viktigt i ljuset av de flera viktiga domar som har kommit på senare år avseende distanshandeln med alkohol och marknadsföring av alkohol.

¹ 2019:2 *Synd och skatt* – en ESO-rapport om politiken inom områdena alkohol, tobak och spel, s. 123.

² *Ibid.*

Alkoholpolitiken behöver reformeras på både kort och lång sikt

Med utgångspunkt i den utvärdering som vi föreslagit ovan vill Moderaterna på sikt genomföra en omfattande reformering av den svenska alkohollagstiftningen liksom alkoholpolitiken i stort – en reformering som i möjligaste mån bör genomföras i bred politisk enighet i syfte att skapa långsiktighet. Samtidigt ser vi här och nu behov av flera reformer som det inte finns anledning att vänta med till dess att en bred utvärdering av hela den svenska alkoholpolitiken är genomförd.

De senaste årtiondena har privatinförseln ökat mycket kraftigt, antalet serveringsställen likaså och på senare år också distanshandeln med alkohol via andra leverantörer än Systembolaget. Allt detta har skett utan att alkoholkonsumtionen i Sverige har ökat. Tvärtom har den totala alkoholkonsumtionen per person kraftigt minskat i Sverige liksom risk- och intensivkonsumtionen. Särskilt glädjande är att också ungdomars alkoholkonsumtion har minskat sedan 2000-talet.³

Systembolaget har varit mycket aktiva i debatten om gårdsförsäljning och skrev under hösten 2017 brev till riksdagens ledamöter med argumentation för dagens alkoholmonopol och mot införandet av gårdsförsäljning. Det är fullkomligt orimligt. Systembolaget ska opartiskt utföra fattade politiska beslut – inte försöka påverka politiken. Det är riksdagen som är Systembolagets uppdragsgivare och inte tvärtom. Systembolaget bör fortsätta att ha i uppdrag att via sina försäljningskanaler informera om alkoholens skadeverkningar men inte bedriva politisk opinionsbildning.

Bättre förutsättningar för småskaliga producenter

Antalet producenter av alkoholhaltiga drycker i Sverige har ökat mycket kraftigt. Runt om i Sverige finns i dag ett stort antal vingårdar, musterier, destillerier samt inte minst bryggerier. År 2011 hade Sverige 41 bryggerier. Tio år senare har antalet bryggerier i Sverige passerat 400.⁴ Samtidigt är förutsättningarna för mindre och nystartade producenter allt annat än enkla. Möjligheterna att nå ut till konsumenterna är minst sagt begränsade givet dagens detaljhandelsmonopol. Därför är det viktigt att ett system med gårdsförsäljning snarast kommer på plats. Med gårdsförsäljning skulle förutsättningarna för dryckesproducenter och svensk besöksnäring förbättras, vilket hade skapat jobb och ekonomiskt tillväxt, särskilt på landsbygden.

Moderaterna är mycket bekymrade över nuvarande regerings hantering av frågan. Den rödgröna regeringen är uppenbart i grunden motståndare till gårdsförsäljning och har i regeringsställning valt att förhålla sig till frågan. I november ifjol tillsatte dock regeringen en utredning av gårdsförsäljning – en utredning som ska lämna sitt slutbetänkande senast den 7 december i år. Enligt de uppgifter som kommit ut från utredningen kommer utredaren att lämna förslag till införandet av ett synnerligen begränsat system för gårdsförsäljning. Moderaterna anser att exempelvis krav om att gårdsförsäljning bara får erbjudas de som köpt en upplevelse liksom begränsningar om att gårdsförsäljning bara får bedrivas i samhällen med mycket få invånare bör undvikas.

³ Folkhälsomyndigheten, Alkoholkonsumtion i befolkningen, <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/utveckling-inom-andts-anvandning-och-ohalsa/bruk/alkoholkonsumtion-i-befolkningen/>.

⁴ Sveriges Bryggerier, Statistik, <https://sverigesbryggerier.se/statistik/> (2021-08-25).

Regeringen bör skyndsamt lämna förslag om att införa gårdsförsäljning. Ett sådant förslag bör inte innehålla krav som inte är motiverade utifrån EU-rätten. Någon särskild prisreglering bör inte införas eftersom priset på alkohol redan i dag regleras med hjälp av alkoholskatten.

Moderaterna föreslår också att regeringen ser över hur möjligheterna för mindre och lokala alkoholproducenter att sälja sina produkter kan förbättras. Systembolaget har förbättrat möjligheterna för lokala och småskaliga producenter att nå ut med sina produkter genom sortimentet Lokalt & Småskaligt. Regelverket kring det sortimentet innebär att en lokalt producerad dryck kan säljas i upp till tio butiker inom 15 mil från tillverkningsorten.⁵ Detta regelverk innebär i praktiken dock väldigt olika förutsättningar att nå ut beroende på var i landet en producent finns, exempelvis om en producent är belägen i närheten av en större stad med butiker med ett stort kundunderlag eller i glesbygd med ett betydligt mindre kundunderlag inom de 15 milerna från tillverkningsorten. Moderaterna anser att förutsättningarna behöver bli bättre och mer lika för Sveriges allt fler lokala och småskaliga alkoholproducenter.

Modernisera bestämmelserna för serveringstillstånd

Moderaterna vill som tidigare beskrivet se en bred utvärdering av den svenska alkoholpolitiken i syfte att skapa en gedigen grund för att långsiktigt utveckla alkoholpolitiken och reformera alkohollagen. Här och nu ser vi dock behov av att modernisera bestämmelserna för serveringstillstånd. Dagens regelverk tillämpas väldigt olika i Sveriges 290 kommuner. Regeringen behöver därför se över den del av alkohollagen som rör serveringstillstånd i syfte att skapa ett enklare och mindre godtyckligt regelverk. Konkret bör bland annat dagens krav för stadigvarande serveringstillstånd om att serveringsställen måste ha eget kök i anslutning till serveringslokalen samt tillhandahålla lagad eller på annat sätt tillredd mat tas bort. Detta krav försvårar på ett omotiverat sätt restaurang- och nöjesbranschens förutsättningar, särskilt för mindre företag och verksamheter. Det behöver bli betydligt enklare för seriösa aktörer att få stadigvarande serveringstillstånd än vad det är i dag.

Att göra det enklare att få serveringstillstånd skulle sannolikt leda till fler tillstånd. Det torde dock inte utgöra något problem utifrån ett folkhälsoperspektiv. Antalet stadigvarande serveringstillstånd har mer än fördubblats sedan början av 90-talet.⁶ Samtidigt har, som tidigare nämnts, den totala alkoholkonsumtionen sjunkit. Inte heller har det ökade antalet serveringsställen fått till följd att alkoholförsäljningen på restauranger har ökat utan försäljningen är relativt stabil. Mellan 2010 och 2019 minskade till och med försäljningen på restauranger med 5 procent.⁷

⁵ Systembolaget, Märkning: Lokalt & Småskaligt, <https://www.systembolaget.se/vara-markningar/lokalt-smaskaligt/> (2021-08-25).

⁶ Folkhälsomyndigheten, Antal stadigvarande serveringstillstånd 1992–2020, <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/statistikdatabaser-och-visualisering/alkoholdrycksstatistik-i-siffror/antal-stadigvarande-serveringstillstand/> (2021-08-25).

⁷ Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, Alkoholkonsumtionen i Sverige 2019.

Stärk det förebyggande arbetet och utveckla beroendevården

De alkoholrelaterade skadorna och kostnaderna är mycket omfattande. För att begränsa skadorna på såväl individ- som samhällsnivå krävs ett starkt och effektivt förebyggande arbete liksom bra hjälp och stöd till dem som riskerar att få eller som redan fått problem med alkohol. Inte minst behövs en tillgänglig beroendevård av hög kvalitet. Moderaterna har i andra motioner lagt en lång rad förslag på hur beroende- och missbruksvården kan utvecklas genom bland annat en förstärkt vårdgaranti och bättre forskning och uppföljning.

För att stärka det förebyggande arbetet avseende alkohol liksom narkotika, dopning, tobak och spel (ANDTS) har Moderaterna sedan tidigare bland annat föreslagit att ett nationellt kompetenscentrum för ANDTS-prevention bör utredas – ett förslag som våren 2021 samlade en bred majoritet i riksdagen, vilket resulterade i ett tillkännagivande till regeringen. Nu är det viktigt att regeringen hör samman Moderaternas och riksdagens krav om att utreda inrättandet av ett nationellt kompetenscentrum för ANDTS-prevention. Vi tror att ett nationellt centrum kan bidra till att säkerställa att det förebyggande arbetet utgår ifrån evidens samt att ett sådant centrum behövs för att förvalta, kvalitetssäkra och vidareutveckla framgångsrika metoder inom ANDTS-området liksom för att utbilda och sprida information så att de bästa metoderna används och gör nytta i hela landet.

Utveckla stödet till personer med alkoholproblem

Vid sidan av det breda förebyggande arbetet är det viktigt med riktade insatser och lättillgängligt stöd till personer som har alkoholproblem eller som har ett riskbruk av alkohol liksom till deras anhöriga. Alkoholhjälp och Alkoholhjälp.se är två viktiga verksamheter som erbjuder stöd via telefon respektive nätet men Moderaterna ser behov av utvecklade stödinsatser. Dessa befintliga verksamheter bör utvecklas och bli mer tillgängliga, exempelvis genom längre telefonter och utvecklade chattfunktioner.

Vad som också bör utvecklas är deras arbete med att följa upp personer som sökt hjälp och stöd. Många personer behöver återkoppling samt uppföljande stöd och hjälp, vilket proaktivt bör erbjudas, givet att den enskilde samtycker till detta. Det är viktigt att det är enkelt att tidigt få hjälp, innan en person utvecklat allvarliga alkoholproblem. Moderaterna föreslår därför att regeringen ser över hur de nationella stöddlinjerna avseende alkoholproblem kan stärkas och utvecklas.

Förbättra konsumentinformationen om alkoholens skadeverkningar

Moderaterna är ett parti som betonar individens frihet och egna ansvar, så också när det kommer till alkoholkonsumtion. Vi ser det dock som viktigt att konsumenter av alkohol liksom befolkningen i stort får bra och korrekt information om alkoholens skadeverkningar. Branschen av importörer och tillverkare av alkoholhaltiga drycker i Sverige tar redan idag ett stort ansvar för att bidra till en ansvarsfull konsumtion av alkohol men branschen skulle kunna göra mer.

Moderaterna föreslår att regeringen initierar en dialog med berörda branschorganisationer i syfte att nå en frivillig överenskommelse om att förbättra informationen till konsumenter om alkoholens skadeverkningar. En sådan överenskommelse skulle exempelvis kunna handla om information på förpackningar om gränser för riskkonsumtion liksom om vart man kan vända sig för att få stöd och hjälp.

Camilla Waltersson Grönvall (M)

Johan Hultberg (M)

Ulrika Jörgensen (M)

Noria Manouchi (M)

Ann-Britt Åsebol (M)

Ulrika Heindorff (M)

John Weinerhall (M)

Marie-Louise Hänel Sandström (M)